

Зверко Тамара Василівна
кандидат соціологічних наук,
доцент кафедри соціології,
Харківський гуманітарний університет
«Народна українська академія», м. Харків

ШЛЮБНО-СІМЕЙНІ НАСТАНОВИ СУЧАСНОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ: ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОТИРІЧЧЯ

Сучасний світ розвивається занадто динамічно, в ньому відбуваються кардинальні зміни, що пов'язані з процесами глобалізації, інтеграції, трансформації, які, в свою чергу, впливають і на фундаментальні основи розвитку суспільства. Звичайно ж, ці зміни на функціонування інституту сім'ї.

Збереження й укріплення авторитету сім'ї, її ролі в суспільстві та цінностей багато в чому залежить від орієнтації молодих людей на створення сім'ї, від їх шлюбно-сімейних настанов. Тому актуалізується проблема вивчення уявлень молоді про шлюб та сім'ю у сучасному соціальному контексті.

Вагомим аргументом для пильної уваги до цього напрямку досліджень є необхідність нового бачення й ціннісного виміру переваг молоді, яка вибудовує ціннісні пріоритети щодо шлюбу та сім'ї через призму своїх поглядів, соціальних стереотипів, у подальшому тиражуючи їх у повсякденності й передаючи наступним поколінням.

Основою для розгляду означеної проблеми виступають дослідження вітчизняних учених, у яких аналізуються шлюбно-сімейні стосунки у суспільстві, що трансформується, формування шлюбної й дітородної поведінки, ціннісні орієнтації на сім'ю та дітей, мотивація сімейного життя (О. Балакірева, Л. Волинець, І. Курило, Е. Лібанова, О. Ноур, Л. Чуйко, Ю. Якубова та ін.). Проте існуюча аналітична база, багатий для теоретичних узагальнень матеріал ще не передбачають завершеність осмислення окресленої проблеми.

З нашої точки зору, може представляти інтерес визначення основних тенденцій і протиріч у шлюбно-сімейних настановах студентської молоді. Саме студентської молоді, оскільки все, що переживається та осмислюється в студентському віці, є базовими орієнтирами для ціннісної структури.

Ми ставимо завдання – розглянути шлюбно-сімейні настанови в двох аспектах: як стан свідомості молодих людей щодо цінностей шлюбу та сім'ї та як готовність до шлюбно-сімейних відносин.

Наш аналіз спиратиметься на результати Інтернет-опитування «Шлюбно-сімейні настанови студентської молоді (регіональний вимір)», яке було проведене в рамках науково-дослідного семінару слухачів магістерської програми Харківського гуманітарного університету «Народна українська академія» в 2016 році. Було опитано 500 студентів 1–6 курсів ВНЗ міста Харкова, в тому числі 47 % юнаків, 53 % дівчат, віком від 17 до 22 років.

Результати соціологічного дослідження показали, що 65 % опитаних вважають, що сім'ю слід створювати у віці 22–25 років, 22 % вказують на вік 26 років і старше, 13 % – на 19–22 роки.

При цьому 78 % студентів стверджують, що реєстрація шлюбу є обов'язковою, всього 22 % вказують, що це зовсім не обов'язково.

З твердженням «сім'я була важлива раніше, а в даний час цінності змінюються і створювати сім'ю зовсім не важливо» не згодні 61% опитаних; скоріше не згодні, ніж згодні – 19 %; скоріше згодні, ніж не згодні – 13%, і повністю згодні всього 6% студентської молоді. 70 % респондентів найбільш прийнятним для себе вважають твердження «руйнувати – не будувати», 30% опитаних студентів обирають як життєстверджуючу для себе позицію «розбиту склянку не склеїти».

На думку респондентів, сім'я повинна давати людині опору в скрутну хвилину (84%), приносити щастя батьківства та материнства (82%), позбавляти від самотності (18%), упорядковувати інтимне життя (13%) і налагоджувати побут і режим харчування (3%).

96% опитаних студентів указують на те, що, якби у взаєминах з чоловіком (жінкою) у них виникли проблеми, непорозуміння, то вони спробували б вирішити ці проблеми, не дивлячись ні на що, і до останнього робили б спроби зберегти сім'ю. 3% респондентів висловили думку про те, що вони спробували б щось змінити, але при першій же невдачі перестали б робити спроби зберегти сім'ю і подали б на розлучення, і лише 1% стверджує, що не намагалися б навіть розбиратися в цих проблемах, тому що, «якщо не ладиться, значить і не зладиться».

При цьому серед тих, хто брав участь в опитуванні, 84 % респондентів зростали в повній сім'ї з батьком і матір'ю, 15% – тільки з матір'ю і 1% опитаних зростав тільки з батьком. На нашу думку, отримані показники пов'язані між собою. Така стійка орієнтація на створення та збереження сім'ї пов'язана, перш за все, з тим, що більша частина опитуваних виховувалася в повних родин. Тим самим підтверджується те, що сім'я як ціннісний об'єкт є елементом поведінкового стандарту, який формує у людини певну орієнтацію на майбутнє.

Таким чином, цінності молоді щодо сімейно-шлюбних відносин показують, що студентська молодь все ще визначає сім'ю як одну з найважливіших цінностей у житті людини та орієнтується на вступ до шлюбу та формування сім'ї. Проте значна частина молодих людей проявляє бажання спочатку пожити в консесуальному шлюбі та сформувати власне матеріальне підґрунтя. Вагомим чинником підвищення дітородної активності є стабільність і міцність шлюбного союзу.

Значущими цінностями для студентської молоді є цінність взаємопідтримки та взаєморозуміння подружжя, душевний комфорт, спільність поглядів на життя, задоволення потреби в спілкуванні, особистісні характеристики. 82% опитаних вважають, що сім'я повинна давати людині опору в скрутну хвилину, 84% вказують на те, що сім'я повинна приносити щастя батьківства та материнства.

До основних цінностей батьківства належить цінність дітей: більшість респондентів орієнтовані на те, щоб у майбутньому бути батьками.

Водночас результати дослідження свідчать про пріоритет ціннісної орієнтації на освіту. Так, 59% опитаних студентів указують на те, що хотіли б створити сім'ю, але, насамперед, їм необхідно здобути освіту й стати фінансово незалежними.

Щодо соціального становища партнера, то можна зазначити, що воно суттєве, але не грає для сучасної студентської молоді вирішальної ролі. Цінність спорідненості проявляється у взаємодії між родичами, 83% опитаних студентів упевнені, що до вступу в шлюб необхідно все знати про свого обранця (ницю): про його родичів, про стан здоров'я, умови життя його сім'ї тощо. Проте слід звернути увагу на те, що молодь не завжди враховує точку зору своїх близьких щодо прийняття рішення вступити в шлюб.

Проведений нами аналіз дозволяє зробити акценти на таких тенденціях шлюбно-сімейних настанов студентської молоді:

- збереження пріоритетності цінності сім'ї у свідомості студентства;
- мікс-орієнтація на консервативні та ліберальні шлюбно-сімейні цінності;
- «дорослішання» шлюбного віку;
- послаблення ролі батьківської родини у формуванні нових шлюбів;
- індивідуалізм, що пов'язаний з незалежністю та особистою свободою;
- визнання індивідуальності чоловіка та жінки.

Водночас вивчення означеної проблеми виявило низку протиріч, які, на нашу думку, є зоною вирішення та виховного впливу з боку як родини, так і освітньої установи. Сутність цих протиріч полягає у наступному. По-перше, з одного боку, зберігається висока цінність сім'ї, спрямованість на сімейний спосіб життя, з іншого – спостерігається підвищення значущості професійної самореалізації і досягнення високого соціального статусу, які не завжди поєднуються з якісним виконанням сімейних обов'язків. По-друге, виявляється диспропорція між сімейними та внутрішньосімейними цінностями. По-третє, сім'я визнається однією з важливих цінностей людини, виявляється орієнтація на шлюб, проте є бажання спочатку пожити в консесуальному шлюбі й сформувати власну матеріальну базу. По-четверте, свідомість студентської молоді продовжує бути орієнтованою на завищенні очікування на адресу чоловіків, хоча й демонструє готовність сприймати рольовий розподіл сімейних обов'язків на засадах рівності. По-п'яте, уявлення молодих людей про характер майбутнього подружнього життя визначаються поєднанням егалітарних засад, квазі-егалітарної практики й існуючих стереотипів.

Усе це може спонукати сучасних дослідників до постійного аналізу не тільки зовнішніх, а й внутрішніх механізмів формування шлюбно-сімейних настанов молодих людей.

І наостанок. Безумовно, результати таких досліджень можуть стати базою для відпрацювання нових положень у концепції сімейної та молодіжної політики як регіонального, так і державного рівня, просвітницької діяльності державних органів, громадських організацій, вишів.